

KRW-SPECIAL

DE WATER

WATERBELEID EN -BEHEER IN UITVOERING, APRIL 2007, NUMMER 122

NIEUWS, ACHTERGROND, OPINIE

- 4** 'We liggen op stoom'
- 7** Het jaar van het gebiedsproces
- 10** En nu nog graag een schone Tongelreep
- 12** Waterbeheerders krijgen spiegel voorgehouden
- 14** Door de KRW meer aandacht voor details

COLOFON

DE WATER is een uitgave van het Directoraat-Generaal Water van het ministerie van Verkeer en Waterstaat in samenwerking met de uitvoeringsorganisatie Nationaal Bestuursakkoord Water (IPO, VNG, Unie van Waterschappen en de ministeries van V&W, VROM en LNV). Het magazine geeft nieuws, achtergronden en meningen over het actuele waterbeleid en de uitvoering daarvan en bericht over activiteiten in het kader van

De in dit blad gepubliceerde meningen weerspiegelen niet noodzakelijkerwijs het beleid van de hierboven genoemde organisaties. Geheel of gedeeltelijk overnemen van artikelen uit De Water is toegestaan, mits met bronvermelding.

REDACTIE:

Redactie: Rob Bijnsdorp (BCP), Ine Bruijns (BCP), Kees Poot (DWW), Saskia Ras (DGW), Robert-Jan Schoonenboom (DGW), Inka Vogelaar (Unie van Waterschappen), Wim van Wijk (BCP), Ingrid Zeegers (RIZA).
Aan dit nummer werkten mee Pieter Kroes (DGW) en Laurens van Zijp (BCP)

FOTOGRAFIE:

inZicht, fotografie en advies, tenzij anders vermeld.

BASISONTWERP:

Eindeloos, Den Haag.

DTP:

Eurostaq, Amsterdam.

DRUK:

Antilope, Lier (België).

REDACTIEADRES EN ABONNEMENTENADMINISTRATIE:

Bijnsdorp Communicatie Projecten (BCP), postbus 194, 1000 AD Amsterdam.
Telefoon: (020) 320 82 60, e-mail: info@bcp.nl

De digitale versie van De Water is te vinden op <http://projecten.nederlandleeftmetwater.nl> onder 'nieuws'.

ISSN: 0926-3462.

Dit magazine is gedrukt op chloorvrij papier.

Van de redactie

Deze special van De Water staat in het teken van de Kaderrichtlijn Water (KRW). Deze Europese kaderrichtlijn verplicht lidstaten om maatregelen te treffen voor chemische en ecologische doelstellingen voor oppervlaktewateren en grondwater. Deze moeten uiterlijk eind 2009 worden vastgelegd in zogenaamde stroomgebiedbeheersplannen voor de Rijn, Maas, Schelde en Eems. Daarbij moet achteruitgang van de toestand van het water worden voorkomen en moet zo mogelijk verbetering worden bereikt.

In Nederland werd al intensief gewerkt aan verbetering van de waterkwaliteit op basis van de vierde Nota waterhuishouding. De KRW voegt daaraan enkele nieuwe aspecten toe. Er moet niet alleen naar de chemische kwaliteit, maar ook naar de ecologische kwaliteit worden gekeken. Daarnaast is de aanpak op internationaal stroomgebiedsniveau een nieuw element. De aanpak voor wat betreft doelen en maatregelen wordt binnen de stroomgebieden op regionaal, nationaal én internationaal niveau vormgegeven. Eigenlijk is dit één groot harmonisatieproces.

De implementatie van de KRW wordt in samenhang met de aanpak ter voorkoming van wateroverlast en -tekorten (Waterbeleid 21e eeuw) uitgewerkt. In 2003 zijn daarover in het Nationaal Bestuursakkoord Water afspraken gemaakt en in 2005 is een Nationaal werkprogramma KRW/WB21 2005-2009 overeengekomen. Het werkproces is te karakteriseren als 'van grof naar fijn'. Als jaarlijks kristallisatiepunt in dit werkproces zijn in 2005 en 2006 Decembernote's uitgebracht en ook in 2007 zal dat weer gebeuren. De Decembernote's beschrijven de voortgang en geven richting aan de vervolgstappen voor de ontwerp-stroomgebiedbeheersplannen in 2008 en de definitieve plannen in 2009.

Deze special meet de temperatuur van de fase waarin we ons bevinden met de implementatie van de KRW. Daarbij wordt vanuit verschillende invalshoeken (regisseurs, uitvoerders, deskundigen en maatschappelijke organisaties) gereflecteerd op de stand van zaken. Ook wordt beschreven hoe Brussel de Nederlandse implementatie beoordeelt. Nieuwsgierig geworden? Veel leesplezier.

VOORPAGINA: VISPASSAGE BIJ DE STUW VAN HAGESTEIN.
PASSEERBAARHEID VOOR VISSEN IS EEN BELANGRIJK ITEM IN DE KRW.

GRATIS ABONNEMENT OP DE WATER

U wilt op de hoogte worden gehouden van ontwikkelingen in het waterbeleid en -beheer en de campagne Nederland leeft met water? Vul dan de bon in voor een gratis abonnement en stuur deze gefrankeerd naar:
De Water, postbus 194, 1000 AD Amsterdam.
U kunt de gegevens ook per e-mail sturen naar: info@bcp.nl

BEDRIJF/INSTELLING

AFDELING

NAAM

ADRES

POSTCODE EN WOONPLAATS

E-MAILADRES

Implementatie KRW: Nederland scoort iets boven EU-gemiddelde

Nederland scoort een voldoende voor de implementatie van de KRW tot nu toe. Dat blijkt uit een beoordeling door de Europese Commissie van de implementatie in alle 27 lidstaten. De Commissie probeert met het rapport het implementatieproces bij te sturen en de kwaliteit ervan te verhogen. Het effect is dat de lidstaten elkaar ook onderling kunnen vergelijken. De beoordeling is gepresenteerd tijdens de Europese Waterconferentie op 22 en 23 maart. De Commissie lanceerde tevens het Water Informatie Systeem voor Europa waarin de lidstaten hun waterinformatie openbaar maken.

Nederland scoort met de KRW-implementatie iets boven het EU-gemiddelde, net als de buurlanden. Alleen voor de economische analyse scoort Nederland 100 procent. Verder valt op dat ons land tot de negentien lidstaten behoort die de KRW niet goed in eigen regelgeving hebben omgezet. De Commissie heeft de eerste drie stappen van de KRW-implementatie beoordeeld. De implementatie verloopt via de volgende stappen:

- 1 Omzetten van de KRW in Nederlandse wetgeving (art.24, december 2003)
- 2 Aanwijzen bevoegde autoriteiten, afbakening stroomgebieden en andere administratieve regelingen (art.3, december 2003)
- 3 Analyse van de toestand van het watersysteem (art.5, december 2004)
- 4 Informatie verstrekken over monitoringprogramma's (art.8, december 2006)
- 5 Vaststellen van de stroomgebiedbeheersplannen (december 2009)
- 6 Bereiken van de doelen (december 2015)

Nederlandse prestaties

Voor de omzetting in nationaal recht en voor de administratieve regelingen die nodig zijn (stap 1 en 2) komt Nederland op een gedeelde dertiende plaats. Wat betreft de analyse van het watersysteem en de bijbehorende economische analyse (stap 3) doet ons land het beter met een derde plaats. Ten slotte heeft de Commissie de overall-kwaliteit van de rapportage beoordeeld en dat levert Nederland een gedeelde tiende plaats op.

De Commissie heeft ook gekeken naar de uitkomst van de analyse zelf. Nederland springt er uit met het aandeel van sterk veranderde en kunstmatige waterlichamen, en het aandeel van wateren waarvan wordt verwacht dat ze in 2015 niet de doelstellingen halen. Al met al is ons land zeker niet 'het beste jongetje van de klas'; we behoren tot de middenmoot.

WISE

De rapportages aan Brussel zullen steeds vaker via het Water Informatie Systeem voor Europa (WISE) verlopen. De Nederlandse gegevens over de monitoringprogramma's (stap 4) zijn bijvoorbeeld op 22 maart via WISE elektronisch bij de Commissie ingediend. WISE heeft een openbaar deel (<http://water.europa.eu>), waarin gegevens kunnen worden opgevraagd. Zo is het rapport van de Commissie over de richtlijn stedelijk afvalwater online beschikbaar en kunnen daarvan kaarten worden gemaakt.

MEER INFORMATIE:

ministerie van VenW, DG Water,
Marc de Rooy, marc.de.rooy@minvenw.nl

Ecologische instrumenten nog maar beperkt toegepast

Er zijn meer ecologische instrumenten beschikbaar voor de Kaderrichtlijn Water dan de meeste mensen weten. Dat bleek 15 maart op een themadag, die op verzoek van DG Water was georganiseerd door RWS RIZA en Stowa. Omdat veel instrumenten weinig bekend zijn, worden ze nog maar beperkt gebruikt.

Zo'n 120 beheerders, adviseurs en onderzoekers hoorden en zagen op de themadag dat het om heel verschillende instrumenten gaat, variërend van papieren handleidingen tot systemen om kennis te ontsluiten en computermodellen. De KRW-verkenner, de Handreiking Diagnostiek, QBWat, het Protocol Toetsing & Beoordeling, de Infobladen Hydromorfologie, EKO en andere instrumenten hebben sterk uiteenlopende toepassingen. Sommige zijn van belang voor de monitoring en beoordeling van waterlichamen, andere voor de analyse van de problemen in een waterlichaam, het selecteren van effectieve maatregelen of het voorspellen van de effecten van maatregelen. Over het algemeen geldt dat ecologische instrumenten helpen om het hele proces van beoordeling tot en met het selecteren van maatregelen

transparanter te maken. Het is daarom jammer dat veel beheerders ze nog niet gebruiken om er het deskundigenoordeel mee te ondersteunen.

Nog niet goed afgestemd

De ontwikkeling van instrumenten gaat gestaag verder. Dit betekent dat ze naar verwachting bij het opstellen van de tweede generatie beheersplannen nog meer te bieden zullen hebben. Hopelijk is er dan ook gewerkt aan de onderlinge afstemming. Op de themadag werd namelijk geconstateerd dat de instrumenten werken met verschillende termen, verschillende manieren van dataopslag, verschillende grootheden voor de classificatie en dat ze nog niet allemaal volledig aansluiten bij de systematiek van de KRW. Hier valt nog een wereld te winnen. Alle deelnemers hebben een notitie gekregen waarin zes instrumenten kort worden besproken. Deze notitie is beschikbaar via www.stowa.nl, net als alle presentaties die op de themadag zijn gehouden.

MEER INFORMATIE:

Rijkswaterstaat RIZA, Albert Remmerzwaal,
albert.remmelzwaal@rws.nl

De regisseurs:

‘We liggen op stoom’

De Nederlandse aanpak van de implementatie van de Kaderrichtlijn Water heeft als belangrijk kenmerk dat de bulk van het werk van onderop is georganiseerd. De verantwoordelijke waterbeheerder stelt zelf doelen, verkent maatregelen en zorgt voor onderlinge afstemming. Dat geldt zelfs voor de rijkswateren. Al die regionale producten moeten uiteindelijk wel één samenhangend landelijk stroomgebiedbeheersplan opleveren dat naar Brussel gaat en waarvoor de staatssecretaris verantwoordelijk is. Om dat voor elkaar te krijgen, is een stevige regie nodig en die is in handen van DG Water. De Water maakt met twee regisseurs: landelijk programmaleider Jaap Verhulst en Directeur Water van DGW Renske Peters, een tussenbalans op.

Beiden hebben het gevoel dat ze in het complexe werkproces een kritieke drempel hebben overschreden; dat het wel gaat lukken. Peters: ‘We liggen op stoom. We hebben de periode van tasten en zoeken achter ons gelaten en zijn nu echt toe aan concrete stappen en actie, internationaal, nationaal en regionaal. We hebben goed zicht op wat op elk niveau moet gebeuren. In de regio wordt hard gewerkt. Er is bewustzijn gegroeid van wat nodig is en – minstens zo belangrijk – we zien steeds meer zelfverzekerdheid, zo’n uitstraling van “we kunnen het”’.

Verhulst vult aan: ‘In mijn beleving hebben we een zoekproces gehad op inhoud en op koers. Daarmee zijn we gekomen en nu gaan we een besluitvormingstraject in. Dat betekent bestuurlijk afwegen wat maatregelen kosten en wat ze opleveren. En vervolgens besluiten nemen over wat je echt gaat doen en daar dan ook geld voor beschikbaar stellen.’

Deze weergave van de fase waarin het implementatieproces verkeert, doet vermoeden dat er ook een eind is gekomen aan het heen en weer schuiven van verantwoordelijkheid tussen rijk en regio. Peters: ‘Nou, de regio vraagt

nog wel om duidelijkheid, maar niet meer in een sfeer van onwil en afwachten. Men wil nu bijvoorbeeld weten of het rijk met extra financiering komt voor synergie en innovatie en hoe het staat met de aanpak van diffuse bronnen. Wij zijn begonnen met een open uitnodiging aan de regio: kom maar op met jullie ideeën en bouwstenen. Inmiddels weten wij in de regisseurspositie ook beter wat we eigenlijk van de regio willen. Die wisselwerking wordt steeds scherper.’

De bijzondere positie van Rijkswaterstaat

Regionale diensten van Rijkswaterstaat verzochten tot voor kort nogal eens dat ze gebrek hebben aan duidelijke kaders voor het invullen van doelen en maatregelen voor de rijkswateren die ze beheren. Verhulst zegt dat Rijkswaterstaat in het regionale werkproces moeilijk op gang is gekomen. ‘Maar als je aan de regionale waterbeheerders vraagt wat er in hun beheerplannen moet komen te staan, dan kunnen ze het zo opschrijven. Daar ben ik van overtuigd. Ik heb het idee dat Rijkswaterstaat die achterstand snel heeft ingehaald.’

Peters: 'Daarbij moet je wel bedenken dat er binnen Rijkswaterstaat een heel traject voor nodig is geweest om een beetje eenduidig verhaal te krijgen. De regionale diensten moeten niet alleen het proces doormaken voor het water dat zij zelf beheren, ze zijn ook deel van een landelijk netwerk. Binnen Rijkswaterstaat moest gebiedsgericht werken van meet af aan sporen met een eenduidige landelijke lijn, dus die behoefte aan centrale sturing werd daar veel sterker gevoeld dan bij de waterschappen.'

Verhulst: 'En dan heeft Rijkswaterstaat ook nog een fors pakket aan Natura 2000-opgaven op z'n bordje liggen. Het is verstandig geweest dat al direct is besloten om de instandhoudingsdoelen die LNV voor de Natura 2000-gebieden oplegt, samen met de KRW-doelen en de opgaven voor WB21 te integreren in één beheerplan. Wat dat betreft ligt Rijkswaterstaat vóór op de regionale waterbeheerders die Natura 2000-gebieden binnen hun grenzen hebben. Daar zijn ze over het algemeen nog niet zo ver, maar het wordt wel hoog tijd.'

Doelen verknopen geeft synergie

Het goed verknopen van KRW-doelen en Natura 2000-doelen is volgens de DGW-regisseurs van groot belang. Verhulst: 'Voor de regionale wateren zitten we nu midden in het gesprek met LNV over de vraag hoe dat moet. We willen het snel rond krijgen, zowel inhoudelijk als qua procedure. Het is lastig dat LNV zeer voortvarend is geweest met die instandhoudingsdoelen, maar dat er nog weinig of geen infrastructuur in het leven is geroepen om die doelen op alle niveaus in de diverse beheerplannen te krijgen. Als we die inhaalslag voor de integratie in de regionale KRW-processen niet tijdig kunnen maken, lopen we het gevaar een jaar na alle regionale bestuurlijke afwegingen over KRW-maatregelen nog eens met een pakket natuurdoelen langs te komen. Dat zou enorme weerstand oproepen.'

Peters: 'En bovendien bestaat dan de kans dat Natura 2000-doelen in conflict komen met maatregelen waartoe al is besloten voor de KRW. Cruciaal is volgens de Decemберна nota 2006 de synergie tussen maatregelen. Hoe kun je de processen in het gebied aan elkaar koppelen en voorkomen dat je de ene dag met de Ecologische Hoofdstructuur en de andere dag met de KRW bezig bent? Hoe krijgen we dat voor elkaar?'

Verhulst: 'Die synergie moet er op het lokale niveau niet alleen zijn, je moet hem ook zichtbaar kunnen maken. En je moet verstandige beslissingen over eventuele knelpunten kunnen nemen. Waar we uiteindelijk voor moeten zorgen is dat we de doelstellingen halen en de kosten binnen de perken houden. Daarvoor is synergie nodig. En wij moeten iedereen prikkelen om die synergie te vergroten. Dat is inhoudelijk niet zo'n probleem, het is organisatorisch een probleem.'

Peters geeft een voorbeeld: 'Dit betekent dat ook bij de provincies, waar zaken soms verdeeld zijn over verschillende gedeputeerden – de gedeputeerden met water in de portefeuille en de gedeputeerden voor het landelijk gebied – nauwe bestuurlijke samenwerking nodig is. En de eisen van de Vogel- en Habitatrichtlijn zijn ook niet mis. De KRW vraagt om doelen vast te stellen, de VHR legt doelen op om soorten in stand te houden.'

Fasering geaccepteerd

Zoals bij elk groot proces waaraan veel partijen meedoen, zijn er ook in het KRW-proces voorlopers en achterblijvers. Verhulst geeft aan dat per gebied moet worden bekeken welke doelstellingen haalbaar zijn en welke kosten daarbij horen. En in situaties waarin de doelstellingen bij lange na niet worden gehaald, moet men zich afvragen waarom eigenlijk niet en het antwoord ook goed kunnen beargumenteren. Dan is fasering geaccepteerd.

Verhulst: 'Er is ruimte om de fasering regionaal in te vullen. Dat hangt onder meer samen met de synergie. Als je over tien jaar de riolering wilt vervangen, is het onzin om hem nu al aan te pakken ter wille van de kaderrichtlijn. Wij staan op het standpunt dat je maatwerk moet leveren, dus van gebied tot gebied moet nagaan hoe je de maatregelen binnen de bestaande cycli kunt inpassen. En als het niet lukt om iets in 2015 voor elkaar te krijgen, moet een plaatje worden geschetst van wanneer het wél gebeurt, in 2021 of 2027. Uiteindelijk moet worden voldaan aan wat de KRW en WB21 vragen. Dus er is veel vrijheid, als het maar goed is afgestemd met de andere waterbeheerders in de buurt en ook met ons, in verband met het stroomgebied-beheersplan. Maatwerk kan alleen maar in de regio worden geleverd. Dat is landelijk nooit over te nemen. Maar als een regionale partij sterk afwijkt en daar geen goed verhaal bij heeft, volgt natuurlijk wel een bestuurlijk gesprek. Want per slot van rekening is de staatssecretaris verantwoordelijk voor wat er naar Brussel gaat.'

Peters: 'Daarom is het ook zo goed dat we met die Decemберна nota's steeds kunnen checken hoever we zijn, wat er nog moet gebeuren en of we nog op de goede lijn zitten.'

Alle partijen moeten aanhaken

De belangrijkste wens van de regisseurs voor de komende tijd is dat alle partijen aan het proces aanhaken, zodat de belangrijke beslissingen samen kunnen worden genomen. Verhulst: 'Over het algemeen is de mate waarin partijen betrokken zijn bevredigend, alleen de gemeentes laten het nog te veel afweten. Daaraan moeten we echt nog veel doen.' Peters vindt het in dat verband belangrijk de baten van water zichtbaar te maken voor de burgers. 'Dus niet alleen laten zien wat het kost, maar ook wat het oplevert. Er zijn goede voorbeelden te over van uitstekende maatregelen, en die moeten navolging krijgen.'

Verhulst tot slot: 'Mijn indruk is dat de waterwereld toch nog enigszins een ingenieurswereld is. De ambtenaren

die met water bezig zijn, zouden zich meer moeten richten op hun bestuurders. Want die moeten de maatregelen verkopen. Dat vergt iets van de houding van degenen die met een project bezig zijn. Veel maatregelen dragen bij aan de kwaliteit van de leefomgeving, maken die omgeving mooier. En dat we nu een aantal zaken in één keer doen, is ook goed verkoopbaar. Dat zijn allemaal argumenten die bestuurders kunnen gebruiken bij het overtuigen van de burgers dat maatregelen noodzakelijk zijn.'

RB

MEER INFORMATIE:

**Ministerie van verkeer en waterstaat, DG Water,
Renske Peters, renske.peters@minvenw.nl,
Jaap Verhulst, jaap.verhulst@minvenw.nl**

KRW-monitoring in volgende fase

Waterschappen, Rijkswaterstaat en de provincies hebben de afgelopen twee jaar hard gewerkt om de KRW-monitoringprogramma's tijdig gereed te hebben, zowel voor oppervlaktewateren als voor grondwater. Het doel is een samenhangend overzicht te krijgen van de chemische en ecologische toestand van de wateren in de stroomgebieden van Rijn, Maas, Schelde en Eems. De bestaande monitoringnetwerken zijn op een efficiënte wijze gecombineerd, geïntegreerd en zonodig uitgebreid met nieuw te meten parameters.

De waterbeheerders bleken grote ervaring te hebben met het monitoren van diverse stoffen, maar aanzienlijk minder met het meten van de biologische kwaliteitselementen en van sommige daaraan ten grondslag liggende parameters. Vooral de hydromorfologische monitoring was een belangrijk nieuw aandachtsveld, waar flink in is geïnvesteerd om tot een betrouwbaar monitoringprogramma te komen. Vooral voor ons land is dit van groot belang, omdat in de afgelopen eeuwen veel morfologische ingrepen zijn gepleegd die een belangrijke oorzaak zijn van het nu onvoldoende functioneren van de aquatische ecosystemen.

Belangrijke rol

In het streven naar gezonde watersystemen spelen monitoringprogramma's een belangrijke rol. Op grond van de uitkomsten van dergelijke programma's wordt beoordeeld of een watersysteem wel of niet in een goede toestand verkeert. Daarmee geven zij ook aan welke verbeteringen nodig zijn om de gewenste toestand te bereiken. De KRW onderscheidt daarbij de goede chemische toestand (GCT) en de goede ecologische toestand (GET). Het bereiken van de gewenste toestand zal vaak in stappen gaan, waarbij op grond van uitkomsten van de monitoringprogramma's wordt bijgestuurd.

Speciale aandacht

Twee onderwerpen zullen de komende tijd speciale aandacht vragen. Het eerste is de monitoring van de interactie tussen oppervlakte- en grondwater. Op diverse locaties wordt de kwaliteit van het oppervlaktewater in belangrijke mate beïnvloed door de kwaliteit van het uittrekkende grondwater. Een voorbeeld is de drainage in landbouw- en veengebieden. Het tweede onderwerp is de monitoring van beschermde gebieden. Nagegaan zal worden waar de waterkwaliteit een belangrijke voorwaarde is voor het goed functioneren van aangewezen beschermde gebieden (Natura 2000-gebieden), en waar metingen nodig zijn. Beide onderwerpen krijgen een plaats in de stroomgebiedbeheersplannen van 2009.

Eerste officiële meetjaar

Het jaar 2007 is het eerste officiële meetjaar. Uit voorafgaande jaren bestaat vanzelfsprekend al veel informatie. Op grond hiervan zal een nieuw beeld ontstaan van de chemische en ecologische toestand van de Nederlandse wateren. De opgedane ervaringen zullen leiden tot aangepaste monitoringprogramma's, die een wezenlijk onderdeel uitmaken van de stroomgebiedbeheersplannen. Van de nu opgestelde monitoringplannen zijn achtergrondrapporten opgesteld voor elk van de vier stroomgebieden. Ook is er een samenvattend rapport geschreven voor heel Nederland. Deze rapporten zijn te downloaden van de website: www.kaderrichtlijnwater.nl. Hier staan ook de internationale grensoverschrijdende monitoringprogramma's voor de Rijn, Maas en Eems.

MEER INFORMATIE:

**Ministerie van Verkeer en Waterstaat, DG Water,
Coördinatiebureau Stroomgebieden Nederland (CSN),
Wim van Leussen, tel. (030) 223 25 24,
wim.van.leussen@minvenw.nl**

Het jaar van het gebiedsproces

FOTO: GEMEENTE DOETINCHEM

GEMEENTES LEREN INTEGRAAL NAAR WATER TE KIJKEN

Eind 2009 moeten er stroomgebiedbeheersplannen liggen. Ook voor het deelstroomgebied Rijn-Oost. Plannen die aangeven welke doelen en maatregelen haalbaar en betaalbaar zijn om de kwaliteit van het grond- en oppervlaktewater te verbeteren. Aan de totstandkoming van zo'n gebiedsplan gaat een lang proces vooraf. Het waterschap geeft er leiding aan, provincies, gemeentes, Rijkswaterstaat en maatschappelijke partners werken eraan mee. 2007 is het jaar van het gebiedsproces. Hoe kijken het waterschap en de gemeentes in Rijn-Oost hier tegenaan?

Een draak van een proces noemt Marleen Huizingh, één van de twee waterambassadeurs in het deelstroomgebied Rijn-Oost, het gebiedsproces: 'Het is een complex circus waaraan vele partijen met even zoveel verschillende belangen meewerken.' Huizingh is in dienst van de Regio Achterhoek, een samenwerkingsverband van acht gemeentes, maar ze werkt in het Rijn-Oostgebied. Het is haar taak om vooral de gemeentes actiever bij het proces te betrekken en hen te helpen de Kaderrichtlijn Water (KRW) uit te voeren. 'Dit doen we door informatiebijeenkomsten te organiseren en de gemeentelijke inbreng in de stroomgebiedbeheersplannen te coördineren.'

Om het beeld van het circus te completeren, vult Alfred te Pas, manager waterbeleid van het waterschap Rijn en IJssel, haar aan: 'Rijn-Oost is één van de zeven deelstroomgebieden in ons land. In dit gebied tellen we drie provincies, vijf waterschappen en 53 gemeentes. En dan heb ik het nog niet over de instanties in het Duitse deel van het stroomgebied dat qua oppervlak net zo groot is.' De waterschappen zijn voor de oppervlaktewateren binnen hun beheersgebied verantwoordelijk voor het gebiedsproces dat tot een

stroomgebiedsplan moet leiden. Binnen het gebied van Rijn en IJssel gaat het om maatregelen voor 35 zogenoemde waterlichamen. Te Pas: 'Omdat het gebied vrij groot is, hebben we vijf ambtelijke gebiedsgroepen ingesteld om daarvoor een plan te ontwikkelen. In een klankbordgroep bespreken we regelmatig de stand van zaken met de maatschappelijke partners. Bestuurders uit het Regionaal Bestuurlijk Overleg doen daaraan mee.' In de klankbordgroep zitten onder meer vertegenwoordigers van het Landschap Overijssel, LTO Noord, de hengelsportfederatie en de Gelderse Milieufederatie, maar ook van het Agrarisch Jongeren Kontakt. 'In andere gebieden', zegt Huizingh, 'is gekozen voor een ander model en doen de maatschappelijke partners direct mee aan het overleg in de gebiedsgroepen.'

Niet schimmig laten worden

Te Pas: 'In de gebiedsgroepen worden per maatregel de mogelijke keuzes en motieven op een rij gezet. In feite zitten we nog in een inventariserende fase. En die moet je zo helder mogelijk houden. De overheden moeten iets gaan doen en de belanghebbenden hebben daarbij hun eigen wensen

en verwachtingen. Dit proces moet je niet schimmig laten worden. Daarom bereiden we het ambtelijk voor, waarna de belanghebbenden erop kunnen reageren. We doen de voorbereiding in kleinere groepen om zo de gemeentes ook meer herkenbaar te laten zijn.'

Huizingh: 'Het is belangrijk dat gemeentes zelf een visie ontwikkelen op het eigen watersysteem, zodat ze de kansen die de kaderrichtlijn biedt, ook kunnen benutten. Eerst hadden ze nauwelijks een voorstelling van de betekenis van deze richtlijn, maar nu ze met een bredere scope naar water zijn gaan kijken, zien ze dat het proces, hoewel het lastig is, voor hen toch ook positieve kanten heeft. Dat is de grote winst van dit proces!' 'Bovendien', zo merkt Te Pas op, 'is het proces na 2015 nog bepaald niet af. Het is goed om nu een begin te maken met de samenwerking die je over tien jaar en nog lang daarna keihard nodig hebt.'

Omslag door Brussel

'Langzamerhand ontstaat bij alle partijen meer duidelijkheid over wat de kaderrichtlijn voor hen betekent', vertelt Te Pas. 'We hoeven niet terug naar de oertijd, zoals sommigen vreesden. We moeten gewoon helder opschrijven welke doelen we ons tegenover Brussel als resultaatverplichting stellen. Die kijk op de zaak is voor ons nieuw, maar inhoudelijk verschilt het niet zoveel van vroeger. We moeten vooral doorgaan met wat we al deden: water zo schoon mogelijk krijgen, afgewogen tegen de maatschappelijke belangen. Dat zijn we al lang gewend te doen in de waterwereld. De toename van uitvoeringsregels uit Brussel maakt het alleen wel ingewikkelder.' 'Ja, maar het moet dan ook toetsbaar worden', verklaart Huizingh die verandering. 'Voor gemeentes is de waterproblematiek op zich ook niet nieuw, denk maar aan de riolering', geeft ze als voorbeeld. 'Wel nieuw voor hen is om er integraal naar te kijken. Gemeentelijke sectoren hadden ieder zo hun eigen blikveld. Nu komen die bij elkaar om hun visie onderling te scherpen. Het vergt een omslag om niet meer alleen te reageren op wat er op je af komt, maar om je pro-actief op te stellen in gesprek met andere partijen, zodat je ook anticipeert.'

Te Pas haalt in dit verband de gang van zaken rond riooloverstorten aan. 'Vroeger keken gemeentes alleen of deze aan de eisen van een waterschap voldeden, maar nu kijken ze ook kritisch of ze het zelf wel willen, met het oog op de leefomgeving van de burger.' Huizingh: 'Het KRW-proces leidt ertoe dat het waterbewustzijn bij gemeentes groter wordt. Er ontstaat behoefte aan coördinerende waterambtenaren en waterwethouders.'

Speelveld

Allebei wijzen ze op het verschijnsel dat bestuurders aftasten hoe groot hun speelveld is, en het dan vooral zoeken in de administratieve kanten van de KRW. Te Pas: 'Neem de kwalificaties van het waterlichaam. Wanneer stedelijk water daar niet onder valt, vormen maatregelen in dat gebied geen onderdeel van de Brusselse randvoorwaarden waarop getoetst zal worden. Sommige gemeentes zien dat dan als niet-verplicht voor de KRW en zijn geneigd niets te ondernemen. Ze proberen in feite de inhoud voor de KRW zo klein mogelijk te houden.' Daarbij vergeten ze volgens hem dat het staande beleid niet vervalt nu er een KRW is. Huizingh: 'We moeten discussies hierover niet uit de weg gaan. In het gebiedsproces gaat het erom wat je wilt met water, wat er echt nodig is en wat realistisch en verstandig. De keuzes die je maakt, worden uiteindelijk bestuurlijk vastgelegd.' Te Pas schetst een recente discussie in de klankbordgroep: 'Een wethouder die zo min mogelijk last van Brussel wil hebben, verklaarde het afkoppelen van regenwater liever niet in de plannen op te nemen. Dat blijven we toch wel doen, zei hij. Vanuit de natuur- en landschapshoek volgde daarop als reactie dat je dat juist wel zou moeten opschrijven om te laten zien hoe goed je bezig bent.'

Spannend

Volgens Te Pas besteedt de klankbordgroep vooral veel aandacht aan details, bijvoorbeeld de aanleg van natuurvriendelijke oevers of waar een meander terug kan komen. 'En de boeren zijn bang dat we al met de invulling bezig zijn, terwijl zij iets anders zouden willen. Zover is het echter nog niet. In deze fase bedenken we bijvoorbeeld hoe groot het percentage natuurlijke oevers langs de Berkel wordt. Aan de uitwerking zijn we nog niet toe. Misschien zijn we wel te vroeg gestart met een klankbordgroep. Dat leer je dan al doende. Pas na vaststelling van de maatregelen gaan we ook letterlijk de boer op en is er alle ruimte voor inspraak. Wat dat betreft blijven we een "polderland" en moeten we het gebiedsproces niet spannender maken dan het is', vindt Te Pas. 'Maar wat er dit jaar allemaal uitkomt, is toch best wel spannend', reageert de waterambassadeur daarop tot slot.

KP

MEER INFORMATIE:

Regio Achterhoek, waterambassadeur Marleen Huizingh, tel. (06) 105 480 10, m.huizingh@regio-achterhoek.nl
Waterschap Rijn en IJssel, Alfred te Pas, tel. (0314) 36 97 30, a.tepas@wrij.nl

OOK DE SPORTVISSERS PRATEN MET

HOEVEEL PROCENT NATUURVRIENDELIJKE OEVER KRIJGT DE BERKEL?

De Watertoets is onvoldoende kaderstellend voor het verankeren van waterkwaliteitsdoelstellingen in het ruimtelijk beleid.

Toelichting

Waterbeheerders hebben te weinig houvast aan de watertoets om de belasting van de waterkwaliteit – door bijvoorbeeld de landbouw of de industrie – door middel van het ruimtelijk beleid te kunnen reduceren. De watertoets is in de huidige vorm een onvoldoende zwaar instrument, omdat het vooral procesmatig van aard is. Waterkwaliteitsdoelstellingen worden in de besluitvorming afgewogen tegen andere belangen en vormen geen randvoorwaarde. Dit betekent dat het toepassen van de watertoets geen zekerheid biedt over het behalen van waterkwaliteitsdoelstellingen. Dit concludeert Susanne Wuijts in het onlangs uitgebrachte RIVM-rapport Drinkwaterspecten en de Kaderrichtlijn Water, bescherming van drinkwater uit oppervlaktewater, dat zij – samen met Marleen van Rijswijk van de Universiteit Utrecht – schreef in opdracht van het ministerie van VROM.

PETER GLAS
DUIKGRAAF WATERSCHAP DE DOMMEL

Niet gerust

De watertoets die in 2003 verplicht is geworden, is in mijn beleving inderdaad neergezet als een procesinstrument en juist niet als een kaderstellend instrument. Het proces omvat de cyclus van informeren, adviseren, afwegen en beoordelen op ruimtelijke plannen en besluiten. De waterschappen hebben daarbij een rol als adviseur aan de initiatiefnemer (meestal de gemeente) die op basis daarvan vervolgens een waterparagraaf toevoegt aan de onderbouwing van zijn plan of besluit. In de bestuurlijke notitie watertoets (2001) wordt heel nadrukkelijk gesteld dat waterkwaliteit ook wordt meegenomen. Om mij heen hoor ik over het algemeen positieve reacties van waterschapsmedewerkers en gemeenten. Sinds de invoering zoeken de planvoorbereiders elkaar in een veel vroeger stadium op en dat bevordert de kwaliteit van besluitvorming. Zit het wel goed dus? Nou nee, niet vanzelf. Op het gebied van kaderstelling zal het normstelsel van de KRW nog wel zijn resultaatsverplichtende uitwerking moeten krijgen. En ik maak mij zorgen over het wegvallen van de stok achter de deur van de beoordeling door de provincie (of het rijk) van de voorgenomen plannen. Deze vervalt straks als de nieuwe Wet ruimtelijke ordening in werking treedt. Waterschappen blijven paraat om advies te geven, maar of de gemeenten dat straks nog zullen vragen? Ik ben er niet gerust op....

FRITS FASTENAU
HOOFD OPENBARE WERKEN EN WATER-
COÖRDINATOR, GEMEENTE BOXTEL

What's in a name?

De watertoets als zelfstandig naamwoord roept te graag het beeld op van een harde beoordelingswaarde ten aanzien van een norm, vooral als je als waterbeheerder zekerheid zoekt. Bij het proces, dat het feitelijk is, past beter een werkwoordsvorm. Bij ruimtelijke inrichting gaat het immers om balans van de duurzaamheidsdriehoek van milieu, sociaal en economisch kapitaal. Water staat daarbij naast andere prestatie-indicatoren, zoals energie, natuur, verkeer, woon- en werkgelegenheid, etc. Sectoraal waterdenken verlamt ruim(telijk) en integraal denken. Een iteratief proces door lokaal maatwerk is bij uitstek geschikt om de grote gemene deler voor succes te vinden.

Zoals óók de KRW-doelstellingen zelf voor een groot deel lokaal maatwerk zijn en lokaal worden bepaald in plaats van top-down opgelegd. Zekerheden zijn niet afdwingbaar. Juist in een democratisch proces met respect voor alle spelers is de kans op blijvend draagvlak en daardoor een duurzame oplossing meer gewaarborgd. Gemeente Boxtel en waterschap De Dommel geven dit goed aandacht. Voor waterkwantiteit loopt het proces al redelijk. Waterkwaliteit verdient nog wel extra zorg. Het proces is voor verbetering vatbaar, maar met de juiste instelling en intenties van alle betrokken partijen is het samen al best watertoetsen.

ARIEN HOEKSTRA
HOOGLEERAAR WATERBEHEER
UNIVERSITEIT TWENTE

Boterzacht

De verplichte watertoets bij ruimtelijke plannen is ingevoerd om ervoor te zorgen dat waterhuishoudkundige doelstellingen 'expliciet' en op 'evenwichtige wijze' worden meegenomen in het proces van ruimtelijke planvorming. Daarmee is de watertoets dus een procesinstrument en geen kaderstellend instrument. De kaders worden gesteld door de normen waaraan we ons verplichten volgens de Europese Kaderrichtlijn Water. Hoe het daarmee gaat is een verhaal apart. Je kunt je terecht afvragen of de watertoets als procesinstrument erg functioneel is in het effectief meenemen van waterkwaliteitsdoelstellingen in ruimtelijke plannen. Ik denk het niet. Volgens de Landelijke Evaluatie Watertoets (november 2006) blijkt de watertoets

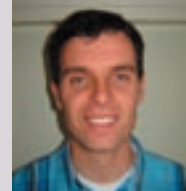
het meest effectief bij concrete inrichtingsplannen, maar onvoldoende bij locatiekeuzen en abstracte ruimtelijke plannen. Men is geneigd te denken dat de nadelen van een bepaalde locatiekeuze wel opgelost kunnen worden op inrichtingsniveau. Maar bij de grove ruimtelijke planvorming is het eventuele kwaad natuurlijk al geschied. Het is een illusie om te denken dat waterkwaliteit een doorslaggevende factor vormt bij ruimtelijke planvorming, want daar spelen zoveel andere belangrijke factoren een rol. Daarmee zijn we terug bij de essentie van het probleem: ruimtelijke planvorming houdt inderdaad weinig rekening met waterkwaliteitsdoelstellingen en het beschikbare instrument van de watertoets is boterzacht.

ERIC LANOOY
WATERBASSAANDEUR VOOR
GEMEENTEN IN HET STROOMGEBIED
VAN NEDEREEMS EN RIJN NOORD

Waterkansenkaart

Ik ben het eens met de conclusie van Susanne Wuijts, maar de watertoets in de huidige vorm is ook niet in de eerste plaats ontwikkeld voor het verankeren van waterkwaliteitsdoelstellingen. De watertoets is destijds vooral bedoeld als procesinstrument in de ruimtelijke ordening om ruimte voor water in nieuwbouwplannen te creëren en vooral ook te behouden in bestaand gebied. De KRW stond toen de watertoets werd verplicht (2003) nog in de kinderschoenen. In Nederland wordt meestal, nadat een besluit over een ruimtelijk plan is genomen, de invloed van deze ontwikkeling op de waterkwaliteit gereguleerd door andere wetgeving, zoals de Wet verontreiniging oppervlaktewater, de Wet Milieubeheer of het mestbeleid.

Normstelling achteraf is meestal niet de meest effectieve manier, dus ik ben er voorstander van om de invloed van een ruimtelijke ingreep vooraf inzichtelijk te maken voor bestuurders. Wanneer men in ruimtelijke beleidsplannen de invloed op de waterkwaliteit serieus in de afweging mee wil nemen, moet de waterkwaliteitsbeheerder vooraf het effect op de waterkwaliteit van een ruimtelijke ingreep nauwkeurig in beeld kunnen brengen. Het ontwikkelen van een 'waterkansenkaart voor de waterkwaliteit' is daarbij belangrijk. Misschien is de KRW-verkenner, die nu wordt ontwikkeld om te komen tot de regionale KRW-doelen, hiervoor een bruikbare tool.

STELLING

En nu nog graag een schone Tongelreep

De piekafvoer van de Tongelreep is met 14 procent verminderd. Vissen kunnen deze Brabantse beek weer optrekken tot over de grens met België. En dankzij het project Herinrichting Tongelreepdal vertoont ook de waterkwaliteit van het Greveschutven een stijgende lijn. Maar voor een substantiële verbetering van de waterkwaliteit moet de stroomgebiedbenadering van de KRW gaan zorgen. Zolang het effluent van de rwzi in het Belgische Lommel hoge concentraties fosfaten en nitraten bevat, blijven de mogelijkheden voor waterschap De Dommel beperkt.

In twee jaar tijd heeft de Tongelreep een metamorfose ondergaan. De vier kilometer lange vrijwel rechte streek die hij tot voor kort ten oosten van Valkenswaard door het landschap trok, is nu alleen nog te herkennen aan de lange, dubbele rij monumentale populieren die van noord naar zuid de beek min of meer begeleidt. Inmiddels meandert deze zijbeek van de Dommel dat het een lust is, waarbij hij de populierenlaan op tal van plaatsen kruist. De rekenkundige uitkomst van het project Herinrichting Tongelreepdal is dat de beek twee kilometer langer is geworden. Maar het weer laten meanderen van de beek is niet de enige en zeker niet de belangrijkste verandering, legt Marcel van Betuw, leider van het bijna afgeronde herinrichtingsproject van waterschap De Dommel uit. 'We hadden meerdere doelstellingen. Afgezien van beekherstel waren dat: het vergroten van het waterbergend vermogen, het herstellen van de vismigratie, verbetering van de waterkwaliteit, het verhogen van de recreatieve waarde, de sanering van een klein perceel vervuilde grond en het behoud van een voor Nederland uniek en cultuurhistorisch waardevol complex van visvijvers en aanvoerleidingen.'

Visvijvers

Met dat laatste element doelt hij op de talrijke visvijvers die in het beekdal liggen en die ook de spil van het totale

project vormden. 'In een tijdsbestek van een kleine eeuw zijn er ten oosten van Valkenswaard zo'n veertig visvijvers aangelegd. De eerste hebben de gebroeders Van Best – de een sigarenfabrikant, de ander burgemeester van Valkenswaard – rond 1890 laten graven met het doel karpers te kweken. Het katholieke zuiden moest immers op vrijdag vis op tafel kunnen zetten. Anderen hebben dit voorbeeld gevolgd, met als resultaat dat er kort na de oorlog een kleine 125 hectare aan kweekvijvers lag.'

Het is voor de aanleg van deze vijvers geweest dat de Tongelreep stukje bij beetje is rechtgetrokken. En ook na 1950 zijn er nog gronden in het dal omgezet in waterpartijen. Nu niet meer om aan de vraag naar consumptievis te voldoen, maar om sportvissers te plezieren. De Organisatie ter Verbetering van de Binnenvisserij (OVV) kweekte als nieuwe pachter pootvis in de vijvers en bevoorradde daarmee menig viswater in Nederland met karper en snoekbaars. Van Betuw: 'De vraag was blijkbaar zo groot dat er ook in de jaren zeventig nog vijvers zijn aangelegd. Maar nog eens twintig jaar later namen de zaken een keer. Met de aalscholver als boosdoener. Deze viseter herstelde zich van de dramatische terugval die hij had beleefd, ontdekte de visvijvers en kon zijn gang gaan, omdat hem als beschermde vogel niets in de weg mocht worden gelegd. Rond de eeuwwisseling werd duidelijk dat

de OVB de boel zou sluiten, want tegen de aalscholvers viel niet op te kweken. En toen deed zich de mogelijkheid voor om uitvoering te geven aan ons waterbeheerplan.'

Functiegericht beleid

Het waterbeheerplan van waterschap De Dommel stamt uit 1993 en kenmerkt zich door een functiegericht beleid. Aan elke beek in het beheersgebied is een functie toegekend en voor de Tongelreep was dat "waternatuur". Met de overdracht van bijna alle visvijvers aan Het Brabants Landschap en de resterende aan het waterschap kwam het verwezenlijken van die doelstelling dichterbij. Uitgesplitst in onderdelen had het waterschap het volgende met de Tongelreep voor: de beek moest zijn natuurlijke loop zoveel mogelijk terugkrijgen, inclusief de daarbij behorende dynamiek. Verder moesten vissen de stuw kunnen passeren die de broers Van Best 120 jaar geleden bij Drie Bruggen hadden gebouwd om met het opgestuwde water – via een aanvoerkanal – hun vijvers te kunnen vullen. Tegelijkertijd wilde het waterschap de kwaliteit van het water in de qua natuurwaarde meest waardevolle kweekvijver, het Greveschutven, verbeteren. En dan waren er nog de afgeleide doelen van de andere deelnemers aan het project: Het Brabants Landschap, de gemeente Valkenswaard en Staatsbosbeheer. Zo wilde de eerste om cultuurhistorische redenen de vijvers voor verder verval behoeden en wilde de gemeente de tot dan toe verboden terreinen – deels – openstellen voor recreatie, terwijl Staatsbosbeheer het gebruik door recreanten juist weer aan zonering wilde onderwerpen.

Retentiebekkens

De eenvoudigste ingreep bestond uit het maken van een vispassage bij de stuw. Minder eenvoudig was het uitvoeren van het plan om de beek weer te laten meanderen. Op sommige plaatsen lagen de vijvers zo dicht langs de beek dat er geen ruimte was. 'Op die plaatsen hebben we de kades van de vijvers een eindje teruggelegd.' Het is geen overweging geweest om de vijvers op te heffen, want afgezien van hun cultuurhistorische waarde was hun een nieuwe functie toebedacht. 'De vijvers die het dichtst bij de stuw liggen, zijn geschikt gemaakt als retentiebekkens door de kades eromheen hoger te maken. Als de beek veel water moet afvoeren, kunnen we hier een deel van het water parkeren, zodat men stroomafwaarts, rond Eindhoven, minder heeft te vrezen van wateroverlast.' Volgens Van Betuw zal een volgende piekafvoer 14 procent minder hoog uitvallen, wat overigens niet alleen op het conto van deze retentiebekkens – die samen negen hectare groot zijn – kan worden geschreven. 'Naast deze gestuurde berging hebben we ook nog meestromende berging gecreëerd. Op de plaatsen waar we de kades van de vijvers hebben teruggelegd, kan de Tongelreep vrijuit buiten haar oevers treden. Dan komt nog eens 15 hectare blank te staan.'

Kwaliteit

Bij Het Brabants Landschap leefde de wens om de natuurwaarde van het Greveschutven te verhogen. Dit ven, dat ook als kweekvijver dienst deed, staat hoog aangeschreven omdat er bijzondere planten (klein blaasjeskruid, naald

MARCEL VAN BETUW
BIJ DE HERSTELDE TONGELREEP

waterbies en gesteeld glaskroos), vogels (dodaars, woudaapje en blauwborst) en libellen (gevlekte witsnuitlibel en gevlekte glanslibel) voorkomen. Maar al deze soorten zouden het beter doen, als het water van het aanvoerkanal minder voedingsstoffen zou bevatten. Overigens werden die altijd al enigszins geneutraliseerd, omdat er in dit ven grondwater opkwelt en er ook nog eens kalkrijk oppervlaktewater in stroomt. Aan de wens van Het Brabants Landschap is tegemoetgekomen door in één van de vijvers een helofytenfilter ter grootte van 3 hectare aan te leggen en al het water van het aanvoerkanal daar doorheen te leiden, voordat het zijn weg naar het ven vindt. Vooral riet heeft de eigenschap voedingsstoffen op te nemen.

Toch blijft de aanleg van het helofytenfilter in de ogen van Van Betuw een noodverband. 'In feite zijn we beperkt in onze mogelijkheden. We moeten het doen met de kwaliteit die we van bovenstrooms krijgen aangeleverd. En die zou beter kunnen. Want in België liggen de normen voor wat er in het effluent van rioolwaterzuiveringsinstallaties aan fosfaten en nitraten mag zitten, hoger dan in Nederland.' Wat dit betreft heeft hij zijn hoop op de KRW gevestigd. 'In dat kader zullen we voor een grensoverschrijdende beek als de Tongelreep tot gezamenlijke doelstellingen moeten komen. Binnenkort zullen we als waterschap met de instanties in België contact opnemen over dit specifieke onderwerp. Zoals bekend werkt de KRW van grof naar fijn. Welnu, over de Maas lopen de besprekingen al, binnenkort zijn de beken aan de beurt.'

In meer algemene zin vindt er overigens al 'wateroverleg' tussen het waterschap en de provincie Antwerpen plaats, maar intensief is het contact niet te noemen. Illustratief daarvoor is dat er van Belgische zijde geen gehoor werd gegeven aan de uitnodiging om op 15 november aanwezig te zijn bij de officiële oplevering van het Tongelreepdalproject.

Afronding

Ook al is het project officieel dan afgesloten, echt klaar is het nog niet. Dit jaar vindt de afronding plaats met de sanering van een strook grond die direct grenst aan de N396. Het is aan de gemeente Valkenswaard om de sanering uit te voeren. Als die achter de rug is, krijgt de beek op die plek nog een laatste bocht door de dan schone grond en dan is het project echt af.

WvW

MEER INFORMATIE:

Waterschap De Dommel,
Marcel van Betuw,
tel. (0411) 61 86 18, MvBetuw@dommel.nl

Waterbeheerders krijgen een spiegel voorgehouden

Waterbeheerders vinden het belangrijk om te weten hoe maatschappelijke organisaties aankijken tegen de doelen en maatregelen uit de Kaderrichtlijn Water. Daarom krijgen deze organisaties veelvuldig het verzoek om te participeren in het implementatieproces van de KRW. De Water was benieuwd wat Vereniging Natuurmonumenten en VNO-NCW vinden van dit proces. En wat blijkt? Hoewel beide organisaties heel verschillende belangen vertegenwoordigen, geven ze een opvallend gelijk signaal af aan de overheid: zorg voor minder regionale diversiteit in de besluitvorming, meer uniformiteit bij belangrijke inhoudelijke en financiële kaders en vooral voor landelijke regie van het hele proces.

Vereniging Natuurmonumenten en VNO-NCW zijn nauw betrokken bij de implementatie van de KRW. Drie vragen staan centraal in de afzonderlijke gesprekken die De Water heeft met hun vertegenwoordigers: hoe staat het er voor met de implementatie van de KRW, wat moet snel gebeuren en wat zou je de overheid willen meegeven?

Hoe staat het er voor met de implementatie van de KRW?

‘De implementatie gaat gelukkig in goed overleg. We zijn blij dat we inbreng in de discussie hebben en we polderen wat af. Maar dat brengt ook belangrijke nadelen met zich mee. Omdat de KRW gedecentraliseerd wordt ingevoerd, kunnen regionale bestuurlijke ambities onderling erg verschillen. Dat vinden wij niet wenselijk, want dat brengt rechtsongelijkheid voor het bedrijfsleven met zich mee’, antwoordt Willem Henk Streekstra, die sinds kort bij VNO-NCW het onderwerp water in zijn portefeuille heeft. Hij gaat verder: ‘De KRW bepaalt dat elke achteruitgang in de waterkwaliteit moet worden voorkomen, ook als de economie groeit en de bevolking toeneemt. Het bedrijfsleven vreest daarom voor een aanzienlijke lastenverzwaring en relatief kostbare maatregelen.’

In 2005 schrok het bedrijfsleven nog van de gevolgen van de Europese richtlijn en noemde het de KRW een ‘ijskoude douche’. Inmiddels waardeert VNO-NCW de nuchtere en pragmatische manier waarop Nederland de richtlijn wenst te implementeren. Streekstra: ‘We zijn er nog lang niet, maar

het is prima dat de ambitie van de vorige staatssecretaris voor wat betreft de KRW niet sky high was. Hopelijk wordt dat ook de lijn van de nieuwe staatssecretaris.’ Hij waarschuwt wél dat er meer is dan water alleen. ‘Het gaat om het totale leefmilieu. Denk aan ook aan de dossiers lucht, stoffen of externe veiligheid. Over één ding zijn alle bedrijven het eens, en dat is het belang van een duurzaam milieu als basis voor een gezond investeringsklimaat. De KRW hoort daar bij, maar als we in het waterdossier moeten kiezen waar het schaarse geld uiteindelijk naartoe moet, kiezen wij voor veiligheid, dus voor verhoging van de rivierdijken.’

Ook Vereniging Natuurmonumenten participeert al een tijdje in het KRW-proces. ‘Het zou geweldig zijn als de KRW werkelijk het nieuwe elan in het waterbeheer kan brengen waar we als terreinbeheerder zo op hopen. Moeilijke thema’s als verdroging, waterkwaliteit en inrichtingsvraagstukken schreeuwen om een daadkrachtige aanpak’, zegt Paul Vertegaal, die zich op landelijk niveau namens Vereniging Natuurmonumenten bemoeit met de implementatie van de KRW en met andere waterthema’s. ‘Inmiddels is het ons duidelijk dat de KRW ook veel energie kost. Dat komt vooral door de kakofonie van geluiden binnen en tussen ambtenaren, bestuurders en maatschappelijke organisaties. Vooral de begrippen significante schade en disproportionele kosten blijken telkens verschillend te worden uitgelegd. Er is veel regionale diversiteit in aanpak. Onze mensen in de regio krijgen de ene keer de indruk dat een waterschap er echt iets van wil maken, terwijl hen op een andere plek wordt ingewreven dat de KRW “niets verandert”. Dat maakt het voor ons moeilijk te bepalen waar en wanneer het zinvol is ergens tijd en energie in te stoppen.’ Tussen de woorden door hoor je hoe moeilijk het blijktbaar is om steeds opnieuw gemotiveerd te werken aan de KRW. Vertegaal: ‘Vooral de defensieve toon die in de Decemhernota 2006 doorklinkt, stemt ons niet vrolijk. Iedereen is doodsbenuwd dat Nederland “op slot” gaat. Er is grote angst dat het allemaal te duur wordt en men is benauwd voor de toetsende rol van Brussel. Sommige waterbeheerders durven daarom niet op te schrijven wat we echt willen met water in Nederland. De ecologische doelen zijn op voorhand al laag gesteld. Van de weeromstuit worden in veel gebiedsgroepen de informeel gehouden ambities niet meegewogen in het totale plaatje.

PAPIERFABRIEK LANGS NEDERRIJN

Nieuw elan kun je zoiets dan moeilijk noemen.' Hij voegt daar overigens gelijk aan toe: 'Maar we participeren natuurlijk niet voor niets...'

Wat moet er gebeuren?

VNO-NCW heeft een verkenning uitgevoerd waarin de kosten van de KRW voor het bedrijfsleven globaal in kaart zijn gebracht. Streekstra: 'Die kosten worden geraamd op 40 à 80 miljoen euro per jaar. Ze zullen vooral neerkomen op de zuivelindustrie en de papierindustrie. Daarmee is de lastendiscussie rond de KRW wat ons betreft vooral een verdelingsvraagstuk geworden.'

Ook Vereniging Natuurmonumenten heeft hard gestudeerd. Vertegaal signaleert een groeiende kloof tussen wat burgers echt willen en de feitelijke politieke besluitvorming. 'Die kloof ontstaat doordat bestuurders natuur en landschap onvoldoende zien als een onmisbaar ingrediënt van onze welvaart. Integendeel: in het beleid worden natuur en landschap vaak beschouwd als een sta-in-de-weg voor economische ontwikkeling.' Vertegaal vindt dat onterecht. 'Het denken in termen van natuur tegenover welvaart is een schijntegenstelling, een paradox. Wat ons betreft sluit het thema natuur prima aan bij thema's als regionale economie, volksgezondheid, recreatiebehoefte en lokale leefbaarheid. Voor Natuurmonumenten is natuur daadwerkelijk verbonden met mensen, dus ook met de homo economicus.' Om dat te onderbouwen, is onlangs het project *Geld als water* uitgevoerd. In opdracht van Natuurmonumenten inventariseerde het economisch kenniscentrum Triple E welke economische effecten te danken zijn aan duurzaam ingerichte watersystemen en hoe de investeringen die voortvloeien uit de KRW en Natura 2000 zich terugverdienen. Vertegaal licht toe: 'De strategische maatschappelijke kosten-batenanalyses (MKBA) van de overheid die in 2006 zijn uitgevoerd, vonden plaats op nationaal niveau. Maar de werkelijke besluitvorming vindt plaats op gebiedsniveau. Daarom hebben we voor twee voorbeeldgebieden naast de kosten ook de verwachte baten van de KRW en Natura 2000 in kaart gebracht.' Op grond van deze gegevens is een terugverdientijd voor de samenleving en voor de overheid berekend. Natuurmonumenten concludeert dat voor de beide voorbeeldgebieden de maatregelen een positief effect hebben op de regionale economie en dat de maatschappelijke terugverdientijd in beide gevallen kort is. 'Kortom, investeren in schoon water loont', aldus Vertegaal. 'En dan hebben we het nog niet eens over de niet in geldbedragen uit te drukken doelstellingen waarvoor de KRW in het leven is geroepen: ecologisch herstel, duurzame watersystemen, aantrekkelijk en gezond water voor volgende generaties en voor de natuur.'

Wat zou je de overheid willen meegeven?

Vertegaal: 'De rijksoverheid moet betere randvoorwaarden scheppen om groene, duurzame economie te stimuleren. De overheid gaat immers verder waar de markt faalt. De Tweede Kamer heeft de regering gevraagd om via het Investeringsprogramma Landelijk Gebied meer gelden ter beschikking te stellen voor investeringen op het snijvlak van waterkwaliteit, veiligheid en natuur. Het nieuwe kabinet kan hiermee de provincies en waterschappen

enorm stimuleren; goed voorbeeld doet goed volgen. Na de stormvloed van 1953 heeft de overheid toch ook kosten noch moeite gespaard? Niemand zal toen hebben gedacht dat de Deltawerken ons land ooit nog eens op de kaart zouden zetten als lichtend voorbeeld van hoogwaardig waterbeheer. Kijk naar de export van kennis en de talloze buitenlandse opdrachten die hieruit zijn voortgekomen. Zo zal het ook gaan met investeren in de Kaderrichtlijn Water en Natura 2000. Natuurlijk moet de overheid haar bestedingen adequaat inzetten. Maar *Geld als water* heeft inzichtelijk gemaakt dat de baten vooral voor de regionale of lokale economie aanzienlijk kunnen zijn. Juist omdat het doel van de KRW niet economisch is, maar ecologisch, hoeft dat niet direct de kosten te neutraliseren, maar het maakt ze wel een stuk proportioneler.'

VNO-NCW vindt de huidige ambities te hoog. Streekstra: 'In de Decembernota valt de balans tussen de kosten en de baten namelijk negatief uit. We kunnen rekenen wat we willen, maar als de kosten hoger zijn dan de baten, kan de Tweede Kamer niet anders oordelen dan dat het beleidsvoornemen niet door kan gaan. En dat is nogal wat. Met andere woorden: de kosten moeten naar beneden en dat kan door doelverlaging. Onze conclusie is dat de MKBA moet worden overgedaan en dan zo dat de analyse regionaal en nationaal positief uitvalt.'

Streekstra heeft nog een tweede advies aan de overheid: 'Daarnaast moeten er duidelijke landelijke kaders komen, zowel financiële als kaders voor de milieudoelen. In een groene provincie mogen geen andere maatregelen worden voorgeschreven dan in een pragmatisch ingestelde regio. Dat leidt tot rechtsongelijkheid. Als die landelijke kaders er zijn, verheug ik me op de vervolgdiscussie. Want pas als er duidelijkheid is, kan er weer creativiteit ontstaan.' Zijn algemene conclusie is dat de besluitvorming uiterst complex is, doordat er zoveel verschillende overheden bij zijn betrokken. 'Daarom moet de rijksoverheid meer de leiding nemen en een betere landelijke regie voeren. Het LBOW kan daarin een duidelijke functie krijgen.'

IZ

MEER INFORMATIE:

Vereniging Natuurmonumenten, Paul Vertegaal, tel. (035) 655 92 18, p.vertegaal@natuurmonumenten.nl, VNO/NCW, Willem Henk Streekstra, tel. (070) 349 04 44, streekstra@vno-ncw.nl

‘Door de KRW hebben we meer aandacht voor details’

FOTO: WATERSCHAP REGGE EN DINKEL

Ten zuiden van Almelo komt een 13 kilometer lange watergang. Het is De Doorbraak, een project van het waterschap Regge en Dinkel en de provincie Overijssel. Het water verbindt de Loolee in het oosten met de Eksosche Aa en de Midden Regge aan de westkant. De Doorbraak is tevens een ecologische verbindingszone.

Het water rond Almelo stroomde vroeger via tal van beekjes naar de Regge. Het gebied is echter verstedelijkt en al die waterstromen zijn min of meer opgeknipt. Een deel van het water stroomt nog naar de Regge via de Eksosche Aa, een ander deel wordt via het Lateraal-kanaal naar het noorden afgevoerd.

‘Het scheiden van landelijke en stedelijke waterstromen was een speerpunt in het beleid van het waterschap en is een van de uitgangspunten van het project De Doorbraak’, vertelt Henk Lansink, projectmanager van het waterschap Regge en Dinkel. ‘In het waterbeheerplan uit 1990 stond al de wens iets te doen aan de dynamiek van de Regge, om die weer terug te brengen naar de situatie van vroeger. Die wens gaat nu in vervulling met de aanleg van De Doorbraak, een nieuwe beek die meer landelijk water uit de omgeving van Almelo naar de Regge zal voeren. Met die scheiding van water bereik je dat de waterkwaliteit langer is gewaarborgd. Dat past binnen de denkwijze van de Kaderrichtlijn Water. Het waterschap liep vooruit op de KRW, want wij hadden al ons eigen waterbeheerplan, waarmee we de kwaliteit en de kwantiteit willen waarborgen.’

Ecologische hoofdverbinding

De provincie Overijssel wilde een ecologische hoofdverbinding maken tussen de Sallandse Heuvelrug en Noordoost-Twente. Daarom werd besloten De Doorbraak multifunctioneel te maken. De watergang moet ook ruimte bieden aan natuur. Het water is gemiddeld 15 meter breed, maar meandert in een brede strook van 75 meter.

Lansink: ‘Daarmee is er voldoende ruimte voor water-

berging, terwijl tijdens de periodes met normale of lage waterstand de natuur zich kan ontwikkelen op de droge stukken. Er zijn doelsoorten aangewezen die in en bij De Doorbraak moeten kunnen leven. Dat zijn de das, de winde (een vis), de rietgors (een vogel) en de kamsalamander.’

Veiligheid

Naast de ecologie en de scheiding van stedelijk en landelijk water was er nog een argument om het plan De Doorbraak uit te voeren: veiligheid.

Lansink: ‘In 1998 hebben we een situatie gehad die theoretisch gezien slechts eens in de honderd jaar voorkomt: het hele watersysteem zat echt vol. In het noordoostelijke deel van Almelo ontstond een crisissituatie, toen woonwijken bijna volstroonden. Als straks De Doorbraak er ligt, kunnen we bij de Loolee regelen hoeveel water er naar De Doorbraak gaat en hoeveel naar het Lateraal-kanaal. Daarmee kunnen we de veiligheid veel beter garanderen. Dat is voor het waterschapbestuur het doorslaggevende argument geweest om tot aanleg van De Doorbraak over te gaan. Almelo ligt met 7 meter + NAP lager dan de rest van het waterschapsgebied; Oldenzaal bijvoorbeeld ligt op 25 meter + NAP. Een groot deel van het water stroomt dus richting Almelo en als er een keer een piek ontstaat, heb je een probleem.’

In fases

In 2004 zijn de werkzaamheden begonnen. Aan de westkant ging de spa het eerst in de grond. Het project moet in 2014 klaar zijn. Lansink: ‘We hebben het werk in fases

geknipt: Mokkelengoor, Bornerbroek, Tusveld tot aan de instroom van de Loolee, en de fase Fleer. Het gedeelte tussen de Eksosche Aa tot het Twentekanaal is inmiddels grotendeels klaar. Dit jaar beginnen we aan een volgend traject van drie kilometer lengte.' Overigens verloopt niet alles keurig gefaseerd. Lansink: 'We worden ook gedichteerd door verplichtingen die subsidieregelingen stellen. Daarin staan einddata vermeld. Die moet je zien te halen en daarvoor overlappen werkzaamheden elkaar.'

Passages

De Doorbraak krijgt drie opzienbarende kruisingen, met het Twentekanaal, de rijksweg N35 en de spoorlijn Hengelo-Almelo. Onder het Twentekanaal is een tunnel geboord, bestaande uit twee buizen. De kruising met de rijksweg en de spoorlijn krijgt de vorm van een ecopassage. Lansink: 'Het Twentekanaal is een scheepvaartroute met een heel andere waterkwaliteit dan De Doorbraak. Bovendien heeft het kanaal een hoger peil. Daarom is gekozen voor een tunnel. Bij de rijksweg en de spoorlijn bouwen we een ecopassage. Natuur en water gaan onder de weg en het spoor door. Een uitdaging, want hoe krijg je dieren, met name reeën, zover dat ze onder de weg door lopen? Dat vraagt om een bijzondere inrichting van de passage. Zo lopen we met dit project voortdurend voorop. We maken dingen die nog niet eerder zijn gerealiseerd.'

Moeilijk te vertalen

Zoals zoveel grootschalige projecten was het plan De Doorbraak er eerder dan de Kaderrichtlijn Water. 'Omdat dit project al liep, past niet alles binnen de Kaderrichtlijn Water', zegt Lansink onomwonden. 'In de praktijk is de KRW een moeilijk te vertalen product. Sterk gericht op de kwaliteit, niet alleen van het water zelf, maar ook van het stroomgebied. Maar we herstellen hier strikt genomen geen stroomgebied. En wat is bijvoorbeeld een "oorspronkelijk" stroomgebied, hoe ver moet je dan teruggaan? Natuurlijk nemen we de KRW wel serieus. Met het oog op de KRW is de verdeling van het water, zoals we van plan zijn te doen, belangrijk. De Bornsche Beek zal onder De Doorbraak doorgaan en dus volledig worden losgekoppeld. De Loolee, die puur door landelijk gebied stroomt, mondt juist uit in De Doorbraak. We gaan nog onderzoeken hoeveel water van de Loolee naar De Doorbraak moet. En wat dat betekent voor de kwaliteit. Kan er in heel droge pe-

riodes niet een beetje stedelijk water worden toegelaten en wat zijn de consequenties daarvan? Als je stedelijk water toelaat, heb je kans op eutrofiëring, kans op meststoffen die weer invloed hebben op de ecologie in het water. Ook dat moet worden onderzocht. Daar heeft de KRW wel aan bijgedragen: dat we meer aandacht besteden aan dergelijke details.'

Pilot-project

Twente is zo anders dan het westen van het land. Er zijn hoge ruggen waardoor er in droge zomerperiodes geen water is. Vroeger vielen grote delen van de Regge gewoon droog en bovenstrooms zijn er nog steeds beken die droog komen te staan. De Doorbraak zou straks in droge zomerperiodes ook kunnen droogvallen. Dat strookt weer niet met het landbouwbelang; dat vraagt om handhaving van het peil. Lansink: 'Dat wordt een onderdeel van het onderzoek dat dit jaar wordt uitgevoerd. En zo is dit hele project een pilot voor het waterschap. Vroeger was het simpel, men trok een rechte lijn van A naar B en groef een kanaal. De Doorbraak is echter een zeer ingewikkeld project. Je hebt te maken met talloze aspecten die je praktisch moet vertalen en dat strookt niet altijd met de beleidsmatige denkwijze. Klein voorbeeld. Waar laat je het zand dat je opgraaft? De boeren zien graag dat laaggelegen percelen ermee worden opgehoogd. Dat is ook logischer dan hooggelegen delen verder ophogen. Maar het strookt weer niet met het beleid om lage gebieden in de toekomst aan te wijzen als bergingsgebied. De Doorbraak biedt zelf wel een bergingsmogelijkheid, maar dat is bij lange na niet voldoende. Je moet dan een afweging maken, want dat zand moet je wel kwijt. Ander voorbeeld. We laten De Doorbraak langs de stad lopen. Hiervoor moeten we dwars door een hoge zandrug. Dat is in tegenspraak met de natuurlijke afwatering en past niet binnen de KRW. Maar het kan niet anders. Aan de andere kant, we creëren nu wel een nieuwe situatie. Neem die straks als uitgangspunt voor het toepassen van de KRW. En volgens mij wordt ons die tijd wel gegund. In 2014 is De Doorbraak klaar is en kunnen wij monitoren.'

LvZ

MEER INFORMATIE:

[Waterschap Regge en Dinkel, Henk Lansink, H.J.M.Lansink@WRD.NL](mailto:H.J.M.Lansink@WRD.NL)

Jonge agrariërs massaal aan de KRW

FOTOMONTAGE BERT VAN GINKEL

Met het project *Duik in waterkwaliteit!* heeft het Nederlands Agrarisch Jongeren Kontakt in 2005 het initiatief genomen om zijn leden te informeren over de KRW, en om hen te mobiliseren eraan deel te nemen. Met het eerdere project *Duik in water!* had het NAJK al laten zien in staat te zijn een specifieke doelgroep enthousiast te maken voor het waterbeheer. De ministeries van VenW en LNV en de Koninklijke Nederlandsche Heidemaatschappij hebben de stichting NAJK-Edu dan ook gevraagd om de KRW op eenzelfde aansprekende manier onder de aandacht te brengen bij jonge boeren en tuinders. En niet alleen om hen te informeren, ook om hen te mobiliseren hun stem te laten horen in klankbord- of gebiedsgroepen. Het Nederlands Agrarisch Jongeren Kontakt is een zelfstandige vereniging voor jonge boeren en tuinders en telt circa 10.000 leden.

Serius spelletje

Het informeren van de NAJK'ers gaat volgens het principe van *serious gaming*. Met de boerenvariant van het KRW-spel van stichting Reinwater, is in ruim twee uur het KRW-traject tot 2015 nagespeeld. Centraal in het spel staat een lijst van maatregelen die je als landbouwer zou kunnen nemen. Deze zijn ingeschat op baten en kosten. Met het gegeven budget moet je proberen je gebied 'KRW-proof' te krijgen. Zaken als inpasbaarheid op het eigen bedrijf en het gebied, en de vraag wie wat gaat doen en betalen komen uitgebreid aan de orde.

De waterschappen deden ook mee door hun gebiedskennis in te brengen, wat het spel echt op maat maakte. We hebben het nu 45 keer gespeeld in anderhalf jaar tijd, met ongeveer zevenhonderd deelnemers. Het hoger doel van dergelijke avonden is om jongeren die interesse hebben, naar voren te schuiven in de regionale klankbordgroepen of (lokale) gebiedsgroepen. Belangrijk argument voor jongeren om mee te doen is dat de KRW een lange looptijd heeft die de toekomst van hun bedrijven aangaat (en veel

minder die van hun ouders). Dit zou ook hét argument voor waterschappen moeten zijn om de jongeren bij het gebiedsproces te betrekken.

Klompen blijven aan

Jonge boeren hebben zich tijdens hun opleiding allemaal de beginselen van goed discussiëren eigen gemaakt. Ze slaan heus niet met de klomp op tafel, zoals iemand van het waterschap ooit dacht, toen hij timide vroeg: 'Maar hoe is de sfeer dan op zo'n avond?' Mijn antwoord is altijd: 'Stel je gerust kwetsbaar op, het is goed uit te leggen dat je niet alles weet van het gebied, maar kóm uit dat veilige waterschaphuis en ga in gesprek.'

Wel druk ik de waterschappers op het hart niet aan te komen met een discussie om de discussie! Op KRW-avonden gaat het vaak over ogenschijnlijk alledaagse zaken, maar die moeten voor een jonge boer eerst uitgepraat zijn, voordat ze het over zaken als 'ecologische gebiedskwaliteit' kunnen hebben. Zij willen weten hoe die natuurvriendelijke oevers onderhouden worden? En wie maait de distels op tijd?

De mooiste momenten op dit soort avonden zijn als boeren én het waterschap tot het besef komen dat ze elkaar hard nodig zullen hebben. Die natuurvriendelijke oevers zouden de leden van een agrarische natuurvereniging heel goed zélf kunnen onderhouden. Maar dan wel op een moment dat het hun goed uitkomt, en ze het maaisel kunnen afvoeren naar hun eigen mestvergister, die er groene stroom mee maakt. Kijk, dán praat je over echte participatie, die nog wat oplevert ook.

Nicolaas van Everdingen,
projectleider NAJK-edu
www.duikinwater.nl

